

Moralno-bioetička evaluacija suvremenih biomedicinskih postignuća

Suzana Vuletić

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu Sveučilišta Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

Sažetak

Moderna medicina svojim naprednim biomedicinskim dostignućima značajno je povećala kvalitetu življenja, zdravlje ljudi i životni vijek. Zahvaljujući tome, ima istaknutu i respektabilnu ulogu u životu savremenog čovjeka.

No, današnja biomedicina više se ne ograničava svojom tradicionalnom usmjerenošću da samo potpomaže ljudski život u trenucima njegove egzistencijalne patnje i boli, već nastoji potpuno zagospodariti ljudskim životom, od prenatalnog stadija, genetskom programiranošću i biotehnološkom održivošću.

Zahvaljujući znanstveno-tehnološkoj integraciji biomedicinskih znanosti, nudi se potpuna mogućnost kontrole nastanka ljudskog života na svim razinama: njegova rađanja, razvoja i umiranja, pružajući prostor za potencijalne znanstvenoistraživačke manipulacije, nastojeći ostvariti "mit medicinske besmrtnosti".

Stoga se članak pregledno bavi najopćenitijim moralno-bioetički upitnim interventima savremene biomedicine na područjima ljudske prokreacije, genetike, embriološkog stadija, životnih razvojnih etapa, te života u terminalnoj fazi.

Sva ta biomedicinska dostignuća istovremeno su fascinirajuća i zastrašujuća, te zahtijevaju svoja ograničenja, ukoliko nadilaze osnovne moralne, bioetičke i humane vrijednosti koje se moraju poštivati.

U simbiozi morala i biomedicine, filozofije i bioprava, teološko-etičkih principa i medicinske deontologije, potrebno je postaviti nove bioetičke kriterije koji će biti u stanju ukazati i očuvati apsolutnu vrijednost, nepovredivost i dostojanstvo ljudskog života pred svim izazovima koji se nameću savremenoj biomedicini. Jedino u toj integrativnoj bioetičkoj objedinjenosti biomedicina ima šanse održati se u svome tradicionalnom poimanju, shvaćene kao *ars sacra*.

Ključne riječi: moral, bioetika, biomedicinski progres

Uvod

Aktualnost zapanjujućih dometa medicinskog napretka i provokativna moć moderne biomedicine te potreba moralno-bioetičke prosudbe dio su svakodnevnice društvene i profesionalne stvarnosti.

S obzirom na burne rasprave oko medicinskih dostignuća, svjedoci smo činjenice da je društvo postalo svjesno važnosti i ozbiljnosti bioetičke problematike i njenih potencijalnih implikacija koja su u sukobu s temeljnim bioetičkim i moralnim načelima.

Iako stoljećima zamišljena da pomaže i unapređuje ljudski život, savremena biomedicina, zarazila je čovjeka tehničkim metastazama znanstvenog egzibicionizma i materijalnih obećanja zdravstvenog perfekcionizma.

Svojim dosezima i "etičkim" udruženjem s različitim bioetičkim paradigmatima liberalno-utilitarističkih konotacija paradoksalno dovodi u pitanje temeljno "pravo na život",¹ kao i samu sebe u krizu svog humanog identiteta.

¹ I stoga se, upravo na medicinskom polju susrećemo s "golemim i dramatičnim sukobom između zla i dobra, između 'kulture života' i 'civilizacije smrti'. Nalazimo se ne samo 'ispred', nego nužno 'usred' tog sukoba", kako je još uočavao blagopokojni papa Ivan Pavao II. Up. Ivan Pavao II, "Enciklika o vrijednosti i nepovredivosti ljudskog života, *Evangelium Vitae – Evandjelje života*", Kršćanska Sadašnjost, Zagreb, 1995, br. 17–18, str. 28.

Stoga se ovim kratkim moralno-bioetičkim osvrtom na postignuća savremene biomedicine želi potaknuti društvo našega vremena da se ponovno usredotoči na istinu o vrijednosti i dostojanstvu svakog ljudskog života, jer je došlo razdoblje zatomljenja savjesti u svijetu, u kojem se medicinski nastoje prekriti neki zločini protiv života, sa svim svojim tragičnim posljedicama. Zbog tih razloga, osjeća se potreba integrativne bio/etičke prosudbe, kako bi se očuvala tradicionalna plemenitost medicinske profesije i dostojanstvo ljudskog života u svim njegovim razvojnim stadijima.

Sve je to izazov moralnoj teologiji i bioetici da proučavaju biomedicinske dileme i donose normativne sudove o njima, da ukazuje na izvornu, internu moralnost kojom je medicina uvijek povijesno bila obilježena i kamo treba biti rehabilitacijski usmjerena.²

1. Biomedicinski napredak

Moderna medicina obilježena je novim znanstvenim spoznajama, visoko sofisticiranom opremom i nizom kvalitetnih terapijskih, tehničkih i farmakoloških mogućnosti.

Time je povećala kvalitetu življenja, zadovoljstvo, sigurnost i zdravlje ljudi, te zahvaljujući tome, ima istaknutu i respektabilnu ulogu u životu savremenog čovjeka.

No, današnja biomedicina na neki način odstupila je od svoga temeljnog tradicionalnog postulata da bude stalna pratnja i pomoć ljudskom biću u trenucima njegove patnje i boli. Naprotiv, sve je uočljivija tendencija biomedicine da potpuno zagospodari ljudskim životom.

U našoj eri naglog i nezaustavljivog progresa biomedicinskih znanosti dosezi i mogućnosti potpomognuti savremenom biotehnologijom djeluju obećavajuće na mnoge sektore ljudskog života. Biomedicina je dosegla visoku razinu spoznaja, tehničke efektivnosti, prevencije i rehabilitacije, no često sebi ne postavlja nikakva ograničenja u postizanju znanstvenih rezultata. Čini se da je princip dobiti rezultate “pod svaku cijenu”, a maksimalno zanemariti tradicionalno visoke ideale medicine.

---

² Za opširniji pristup upućujem na: S. Vuletić, Interna moralnost biomedicine. Kroz njenu anamnezu i rehabilitacijski imperativ, u: I. Džinić – I. Raguž (ur.), Zbornik radova, *Iščekivati i požurivati dolazak dana Božjega*, Biblioteka Diacovensia, Gradska tiskara Osijek, Đakovo, 2009, str. 603–621.

Savremena etička trinomija: “mogu–želim–činim” bazira se na apsolutističkoj autonomiji koja realizira sve što je ostvarivo prema pragmatičko-utilitarističkoj viziji. Ignorirajući univerzalna etička načela, ili ih svodeći na moralno minimalističke tendencije, biomedicinom prvenstveno dominira tehno-znanstvena aspiracija za potpunom biološkom kontrolom.

Medicinsko-progresivni znanstveno-tehnološki razvoj omogućio je: stvaranje života u laboratoriji s mogućnostima eugeničkih intervencija na njegovoj nasljednoj genskoj arhitektonici; tehnološko održavanje života na ventilacijskim uređajima; kontrola tog istog života, njegovo istraživanje, dopirući do najsitnijih dijelova atoma organizma, te manipuliranje njime i proizvoljno okončavanje voluntarističkim eutanazijskim postupcima, ili zamrzavanje do trenutka kada će “svemoguća” medicina biti u stanju ponuditi čovjeku “mit besmrtnosti” i “eliksir vječne mladosti”.³

Vođena biotehnoškim apetitima zdravstvenog blagostanja i neosporavajućeg napretka, savremena biomedicina u svojoj globalnoj viziji postepeno gubi senzibilitet za cjeloviti vid integralnog čovjeka, svodeći ga samo na njegovu kvantitativno-materijalno-organsku dimenziju. S duhovnim i moralnim dimenzijama postupa se marginalizacijski, kao da ih i nema, jer nisu podložne empirijskim metodama. Iz tih razloga, “znanstvenici humanističkih orijentacija upozoravaju da u doba visoko razvijene tehnike i tehnologije život i njegova obilježja dobivaju tehnološki smisao i tumače se pomoću brojeva, postotaka, dijagrama te drugih statistički mjerljivih pokazatelja”.⁴

Posljedično, uočavaju se brojne anomalije i kolateralni efekti degradacije medicinske profesije: fragmentirana specijalizacija; komercijalizacija zdravstvenih usluga; parcijalizacija ljudske osobe; dehumanizacija ljekarskog pristupa; gubitak povjerenja u savezu ljekar – pacijent; ponuda medicinskih usluga samo za odabrane; sukob poimanja kliničke kvalitete nasuprot nepovredivosti, svetosti i dostojanstva svakog ljudskog života, neovisno o uvjetima rubne egzistencije u kojima se nalazi...

³ Više o ovoj tematici upućujem na izlaganje: S. Vuletić, “Opsesivno-konzumistički kult zdravstvene hipertrofije i mitovi svemoćne medicine”, Internacionalni simpozij integrativne bioetike, Mali Lošinj, 19–21. 5. 2010.

⁴ N. Gosić, *Bioetičke perspektive*, Pergamena, Zagreb, 2011, str. 18.

Čovjek, zatvoren unutar skućenih horizonata svoje materijalnosti, reducira se na pojam imanentne stvari i ne zahvaća više svoj transcendentni bitak čovječstva. Više ne doživljava život kao veličanstveni Božiji dar, kao svetu stvarnost, povjerenu mu na odgovornost i zaštitu, s ljubavlju i poštovanjem. Ovakvim redukcionističkim pristupom život se svodi na objekt, povjeren na proizvoljnost i manipulatorno vlasništvo. Time, pred ključnim životnim događanjima više nismo sposobni pitati se za autentični smisao naše egzistencije i našeg bitka. Preokupirani smo tehnološkim stvaranjem, programiranjem, kontroliranjem i dominiranjem od rođenja do smrti.⁵

Zbog svega ovoga, zdravstvo se nalazi u opće moralnoj, ekonomskoj i humanoj krizi, a i sami ljekari sve više doživljavaju raskorak između stručne ljekarske nadležnosti u pitanjima zaštite i očuvanja zdravlja i života, kao i osobne etičko-moralne nadležnosti u prosudbi svojih moći i tehnoloških dostignuća na tom području, koja su vidno lišena etičkog senzibiliteta.

Stoga se s opravdanjem mnogi pitaju pružaju li saznanja novih biomedicinskih otkrića znanstvenicima pravo da despotski dominiraju ljudskim životom, zanemarujući njegove osobne vrijednosti i kriterije vlastitog dobra? U prilog tome navodim citat akademika Ive Šlausa:

“Napredak je tako silan, da nam se čini da znamo sve. Ako nam se pak čini da znamo sve, lako ćemo pomisliti i da možemo sve, a onda ćemo povjerovati i da smijemo sve. I tako se nađemo pred pitanjem: smije li čovjek sve što može?”

Dok profesor Mirko Štifanić potvrđuje da:

“U društvu raste dojam da se nešto kod nas i u nama izgubilo. Nešto što trebamo imati i ponositi se time, a to je sustav vrijednosti, moralne i etičke norme čime se regulira ponašanje u društvu i zdravstvu. Nerijetko nema jasne crte između: onoga što je dobro i onoga što nije dobro; što je dopušteno i što nije; što je moralno, a što neetično”.

Slično ističe i biskup Pozaić tvrdnjom kako:

⁵ Up. P. Giustiniani, *Introduizione*, u: P. Colonnello – R. Gallinaro – P. Giustiniani, *L'albero della vita. Biotecnologie tra fede e scienze*, Biblioteca Teologica Napoletana, Napoli, 2002, str. 17.

“Živimo u vremenu silnih proturječnosti. Nikad se nije toliko govorilo o čovjekovu dostojanstvu i pravima, a nikada to dostojanstvo i ta prava nisu bila tako grubo i tako često poricana i gažena kao danas. Ni sama medicina nije umakla toj proturječnosti”.

Biološko-tehnološka postignuća u medicinskoj primjeni prekoračavaju tradicionalno postavljene granice i time potiču različite stavove o dometima znanstvenih istraživanja.

Neki smatraju kako na pojedinim područjima ne bi trebale postojati zapreke ikakvih ograničenja. Nasuprot njima, nalaze se oni koji su zabrinuti nepredvidivim mogućnostima manipulacije i zastranjenja, pa upozoravaju kako:

“Strah od brzog napretka u prirodnim znanostima obuzeo je široku javnost već prije nekoliko desetljeća, nakon što su znanstvene spoznaje o nuklearnoj energiji primijenjene na masovno razaranja. Danas su glavnim izvorom strahovanja postale najpropulzivnije grane biologije: genetika i biotehnologija. Je li znanstveno istraživanje u biomedicini zaista postalo opasno?”⁶

To nas dovodi do novih mogućnosti tehnološko-medicinskog usavršavanja humanog, koja je generirala novi termin: posthumanizma ili koncepcije prevladavanja ljudskog.⁷

Ono je već prisutno u našoj svakodnevnici, pod nazivom progresa, kojim se pohvalno nadomještaju određena deficitarna područja medicine ili alteriraju sama humana svojstva.⁸

Tim primjenama biotehnološkog napretka na području biomedicine pobuđene su mnoge nade, ostvarene zapanjujuće učinkovitosti, ali i potaknuti novi bioetički strahovi mogućnostima intervencije i

⁶ A. Švajger, *Spisi medicinske etike*, Centar za Bioetiku, Zagreb, 2004, str. 19.

⁷ Ističe se da razvoj umjetnih bića ne karakterizira samo strah od smrti već i strah da će se tehnologija stvaranja ili sama umjetna bića oteti ljudskoj kontroli i time postati ozbiljnom prijetnjom cjelokupnom čovječanstvu. Up. K. Nikodem, “Ljudsko-konačna granica. Biotehnologija (ra)stvaranja i dolazak poslijeljudskog”, u: *Filozofska Istraživanja* 28 (2008), I, str. 210.

⁸ Organizam zamjenjuju bionički dijelovi i arteficialni organi; spolni odnos usavršen je genetskim inženjeringom prirodna reprodukcija pretvara se u klonirajuću replikaciju um je nadvaladan umjetnom inteligencijom...

potencijalne manipulacije nad ljudskim bićem: želi li biomedicina preuzeti potpuno gospodarenje nad životom ili želi pomoći ljudima?

Različita strukovna mišljenja veoma su podijeljena. Neki smatraju da je to sve zasad nepredvidljivo jer još uvijek nisu poznati dometi negativnih posljedica i da bi dugoročno gledajući takva tendencija mogla biti jako riskantna; drugi pak izražavaju optimizam u napredak koji omogućava bolju kliničku kvalitetu ljudskog življenja i njegove usavršavajuće mogućnosti.

Zbog moralne ignorancije i bioetičke dezorijentacije neslućenih mogućnosti ljudske autodestrukcije koja bi mogla ugroziti sam daljnji opstanak prirode, života i čovjeka. Znanstveno-tehnički napredak, posebno na biomedicinskom polju, nužno zahtijeva integrativne bioetičke smjernice i moralna ograničenja.

Tako prelazimo na konkretne medicinske intervencije koje potiču našu moralno-bioetičku zabrinutost zbog opasnosti savremenog biomedicinskog napretka.

2. Moralno-bio-etičko prosuđivanje savremenog biomedicinskog napretka

Upitnosti koje savremena biomedicinska znanost stavlja pred današnjeg čovjeka ne tiču se samo sadašnjosti nego i budućnosti čovječanstva.

Savremeni biotehnološki svijet dosegao je u medicinskoj primjeni već sada trenutak u kojem se konačno valja odlučiti: ili nastaviti bez ograničenja činiti *sve što je moguće*, ili s ograničenjem činiti samo ono što je *dobro*?

Pojam progresa u kontekstu biomedicinskih znanosti nudi veoma moćna i efektivna sredstva poput mogućnosti kontrole ljudskog rađanja i umiranja, te konstantnog životnog razvojnog procesa, dovodeći na taj način u pitanje mogućnost tačnog utvrđivanja svih momenata fizičkog života: njegova početka, razvoja i kraja.

Taj isti nagli razvoj pružio je mogućnost raznovrsnim manipulacijama ljudskim životom. Tako postoji niz ljekarskih zahvata koji mogu intervenirati u gotovo sve sfere ljudskog života. Navest ćemo samo neke od uobičajenih moralno-bio/etično upitnih "skliskih" intervenata savremene medicine i njihovih kratkih etičkih usmjerenja na sljedećim područjima:

Područje ljudske prokreacije lišeno je svoje izvorne potrebe za: bračnom vezom (otvorenim alternativnim životnim stilovima, istospolnim zajednicama), kao i same potrebe za drugim (medicinski pot/pomognutom oplodnjom, posvajanjem zamrznutih jajnih ćelija ili već oformljenih embrija, kao i mogućnošću koje pruža otvoreno nuđeno surogat-majčinstvo i ekonomski profitabilno “iznajmljivanje materice i utrobe” na crnim berzama). Na području ljudske spolnosti i prokreacije sve je prisutnije hedonističko odvajanje unitivne od prokreativne dimenzije spolnog čina; napuštaju se metode prirodnog reguliranja plodnosti i nudi se mogućnost izbora kontracepcije (u širokoj farmakološkoj, mehaničkoj i hirurgskoj ponudi: interceptiva, kontragestativa, abortiva) i trajne sterilizacije.

Da bi se mogao razumjeti moralno-bio-etički stav u području ljudske prokreacije, treba dobro shvatiti personalističku antropologiju, vrijednosti koje se trebaju prepoznati u cjelovitosti ljudske osobe i zahtjev za dostojanstvom njena duhovno-tjelesnog intimnog predanja koji mora ostati otvoren mogućnosti prihvaćenog rađanja.⁹

Budući da je svaka ljudska osoba jedinstvena i neponovljiva, njezin ulazak u svijet mora ostati dostojan čovjeka, tj. njezino začće treba biti duboko ljudsko samo putem bračnog čina i ljubavnog zagrljaja roditelja.

Katolički nauk propagira potrebu određene moralne i društvene zrelosti koji naglašava odgovornost seksualnog ponašanja i traži poštivanje dostojanstva druge osobe. U skladu s tim, čovjek nikada ne bi trebao biti “upotrebljavan” kao sredstvo zadovoljavanja tuđe spolne požude, već se traži humanizacija spolnog nagona i njegova uzdizanja na viši stepen ljubavi. Ljudska seksualnost puno je više od samog užitka.

Stoga se u ovim pogledima moramo snažno oduprijeti moralno neprihvatljivim tehnikama: hedonističke kontracepcije, antiprokreativne sterilizacije, kao i nedopustivim zahvatima pomognute oplodnje koje terapijski ne potpomažu bračni čin, već ga u cijelosti zamjenjuju i ljudski životi kreiraju umjetno-tehničkim zahvatima u laboratoriji,

⁹ S obzirom na moralno prosuđivanje upućujem na niz vrijednih enciklika i crkvenih dokumenata: Kongregacija za Nauk Vjere, *Donum vitae – Dar života. Naputak o poštivanju ljudskog života u nastanku i o dostojanstvu rađanja*, Kršćanska Sadašnjost, Dokumenti 88, Zagreb, 1987; Ivan Pavao II, “Enciklika o vrijednosti i nepovredivosti ljudskog života, *Evangelium Vitae – Evandjelje života*”, Kršćanska Sadašnjost, Dokumenti 103, Zagreb, 1995; Kongregacija Za Nauk Vjere, *Dignitas Personae. Naputak o nekim bioetičkim pitanjima*, Kršćanska Sadašnjost, Dokumenti 154, Zagreb, 2009.

narušavajući jedinstvo braka heterolognom oplodnjom, a od začetih embrija, predimplantacijski selektivno biraju one, boljih svojstava/kvalitete i spola, dok ostatak zamrzavaju, uništavaju, nad njima eksperimentiraju ili daju na daljnje posvojenje.¹⁰

Područje genetike podložno je brojnim mogućim interventima genetičkog inženjeringa koji je svojim otkrićem genomskog dešifriranja otvorio brojne mogućnosti genetičke samoregulacije čovjeka i ostvarivo putem: uvida u mapu genu, modificiranjem genetičke informacije, genskom terapijom, genotipskom selekcijom, “terapeutskim” i reproduktivnim kloniranjima, eugenikom/poboljšanjem i alteriranjem nasljednih svojstava.

Ovim novim biomedicinskim tehnologijama može se kontrolirati skoro čitav genetski tok našeg razvoja, može se mijenjati / unaprjeđivati / ameliorirati sama ljudska vrsta, tako da već neki mislioci govore o “post-humanom” naravi, koja bi diskriminirala dosad uvriježene koncepcije prirodne / urođene osobnosti. Ona bi vrednovala ljude **njihovim genetskim profilom, propagirajući ideologiju genetskog determinizma koja vodi prema genetičkoj diskriminaciji.**

S obzirom na polja primjene genetičkog inženjeringa, pri bioetičkoj prosudbi moramo razlikovati: 1) dijagnostičke ciljeve; 2) terapeutske ciljeve; 3) produktivne ciljeve; 4) alteracijske ciljeve; 5) eksperimentalne ciljeve.

Dobro je sve što čuva, brani, ozdravlja i promovira čovjeka holističkim pristupom kao cjelovitoj osobi, a zlo je sve što prijeti, napada, vrijeđa, instrumentalizira i uništava čovjeka. U tom kontekstu, ne mogu se bioetički prihvatiti brojni zahvati genetičkog inženjeringa, ukoliko

¹⁰ Up. S. Vuletić, Kršćanska koncepcija regulacije bračnih sjedinjenja pod imperativom “odgovornog roditeljstva”, u: *Nova Prisutnost* 8 (2010), 3, str. 371–392; I. Pažin – S. Vuletić, “Spolnost unutar promišljanja o identitetu kršćanske obitelji. Moralno teološke i pastoralno katehetske odrednice na temelju projekta ‘Kršćanski identitet i kvaliteta bračnog i obiteljskog života’”, u: *Crkva u Svijetu* 46 (2011), 1, str. 31–58; S. Vuletić, “Ne/odgovornost za začeti život u liberalnim i proabortivnim sub/kulturalnim društvenim okolnostima”, u: *Obnovljeni život* 2 (2011), 66, str. 151–171; S. Vuletić, “Problem neplodnosti i moralni izazovi biomedicinskih zahvata u ljudsko rađanje”, Uz rezultate znanstveno-istraživačkog projekta “Kršćanski identitet i kvaliteta bračnog i obiteljskog života”, u: *Diacovensia* 27 (2010), 3, str. 587–616; I. Kešina, *Čovjek između prokreacije i proizvodnje. Kršćanska etika ljudskog rađanja*, CUS, Split, 2008.

se njime čine teške povrede osnovnih ljudskih prava.¹¹

Ljudska bića ne mogu biti tretirana kao sredstva ili objekti kako bi se njima doprinijelo životnoj kvaliteti trećih. Dobrobit pojedinca uvijek mora biti iznad interesa znanosti ili društva, te se ne može žrtvovati za te! Dobra intencija ne može opravdati nemoralno sredstvo ili okolnosti postizanja nekog plemenitog, makar “terapeutskog” cilja.

Područje embriološkog stadija nije samo narušeno dosadašnjom životnom pobačajnom presudom majčina slobodnog “prava na izbor”, već se začetom djetetu nastoji oduzeti ljudska narav do pojedinog razvojnog stadija različitim nazivima: “konglomerata ćelija”, “pred/embrija”, embrija, fetusa... teorijama progresivne humanizacije i ostalih bioloških redukcionizama kojima je doveden u pitanje ontološko / antropološko / pravni status ljudskog embrija; učestali su i etički upitni eksperimentalni zahvati na fetusima, istraživanja na embrionalnim matičnim ćelijama, njihovo zamrzavanje / kriokonzerviranje; prisutne su brojne mogućnosti intervencije prenatalne i predimplantacijske, kao i nametnutog ili zatraženog abortusa savremenih oblika eugenike.

Život koji bi mogao nastati, promatran u hedonističkom mentalitetu, javlja se kao zapreka egoističkom razvoju vlastite osobnosti, te ga se nastoji apsolutno izbjeći, a pritom se pobačaj čini kao jedini mogući odgovor.

¹¹ Za detaljniji bio/etički pristup ovom području vidjeti: UNESCO, *Opća deklaracija o ljudskom genomu i ljudskim pravima* (1997); *Međunarodna deklaracija o ljudskim genetskim podacima* (2003); Publikacije Vijeća Evrope o pitanjima bioetike, *Etički pogled-ljudski genom* (2001.), Preporuka Vijeća Evrope o zaštiti humanog genoma (2001); Preporuka o genetičkom inženjeringu (1982); Kongregacija Za Nauk Vjere, *Dignitas Personae. Naputak o nekim bioetičkim pitanjima*, Kršćanska Sadašnjost, Dokumenti 154, Zagreb, 2009, III dio; N. Canki-Klain, “Napredak genetike i etika”, u: *Izazovi bioetike*, Hrvatsko filozofsko društvo, - Pergamena, Zagreb, 2000, str. 253–265; T. MATULIĆ, “Bioetika i genetika. Medicinska praksa između eugenike i jatrogene bolesti”, u: *BS 1* (2005), 75, str. 185–211; V. Pozaić, “Etika u genetici”, u: A. Švajger (ur.), *Medicinska etika*, MF, Zagreb, 1996, str. 103–107; J. Grbac, Moralne dileme genetskog istraživanja, u: *Istarska Danica* (2000.), str. 52–57; I. Kešina, Genetika i genetičko inženjerstvo – povijest, šanse i opasnosti, u: *Crkva u Svijetu* 35 (2000) br. 1., str. 6–29; I. Rinčić-Lerga, *Bioetika i odgovornost u genetici*, Pergamena, Rijeka, 2007; Lj. Zergollern Čupak, “Eugenika-genetika-bioetika”, u: A. Čović; N. Gosić; L. Tomašević (ur.), *Od nove medicinske etike do integrativne bioetike*, Pergamena, Zagreb, 2009, str. 171–183.

Ta se odluka čini još i lakšom kad je sa svih strana podupiru: liberalna bioetika, radikalni feminizam i zakonski okviri, smatrajući je autonomnom afirmacijom reproduktivne slobode i prava pojedinca. Tim tendencijama pitanje pobačaja premješteno je u sferu privatnosti žene. Pobačaj kao ubistvo nevinoga ljudskog bića u kolektivnoj svijesti sve više gubi oznaku “zločina”. Zahvaljujući tome, umjesto začetog Božijeg stvorenja, razvija se, raste i sve više zaživljuje abortivni mentalitet “civilizacije smrti” uz “blagoslov” pravne legalizacije, ili pak depenalizacije brojnih zahvata koji se negativno i bespravno odnose prema samome “upitnom statusu” ljudskog bića i njegovoj unaprijed određenoj smrtnoj presudi.

Moral nas naučava da se ljudsko biće mora poštivati i s njime valja postupati kao s osobom od samoga začeca, pa mu se stoga od toga istog časa moraju priznati prava osobe, među kojima je prije svega nepovredivo pravo svakoga nevinog ljudskog bića na život.¹²

Kad je riječ o prenatalnoj / predimplantacijskoj dijagnozi, taj medicinski zahvat etički je dopušten ako poštuje život i integritet ljudskog embrija i fetusa, tj. kad je usmjeren na njegovo spašavanje ili ozdravljenje. No, kako su mogućnosti liječenja prije rođenja danas vrlo male, često se događa da se ti postupci stavljaju u službu eugenetskog mentaliteta koji prihvaća selektivni pobačaj, da bi zabranio rođenje djece pogođene nekim nasljednim anomalijama ili tjelesnim malformacijama ploda. Takav mentalitet sramotan je i za svaku je osudu jer zahtijeva da se ljudski život vrednuje samo po mjerilima “normalnosti” i fizičkog blagostanja, otvarajući tako put ozakonjenju čedomorstva.¹³

I zaleđivanje zametaka povreda je poštivanja što ga dugujemo ljudskim bićima jer se izlaže smrtnoj opasnosti, lišava se majčinske zaštite te se izlaže daljnjim povredama i potencijalnim manipulacijama, a da ne ističem da se sve više tretira kao biološki otpad.

¹² Up. Kongregacija za Nauk Vjere, *Donum vitae – Dar života. Naputak o poštivanju ljudskog života u nastanku i o dostojanstvu rađanja*, Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 88, Zagreb, 1987.

¹³ Za opširniji pristup vidjeti: V. Pozaić, *Život prije rođenja. Etičko-moralni vidici*, FTI, Zagreb, 1990; Hrvatska Biskupska Konferencija, *Vijeće za Obitelj*, A. Volarić-Mršić (ur.), *Status ljudskog embrija*, Centra za bioetiku, FTI DI, Zagreb 2001; T. Matulić, “Život u ljudskim rukama, Nova biotehnologija i biotehnološko revolucioniranje života”, *Glas Koncila*, Zagreb, 2006, str. 195–249; *Preporuka Vijeća Evrope o upotrebi ljudskih embrija i fetusa u znanstvenom istraživanju* (1989).

Upotreba embrija ili ljudskih zametaka kao predmeta za eksperimente predstavlja zločin u odnosu na njihovo dostojanstvo ljudskih bića koja imaju pravo na isto dužno poštovanje kao i rođeno dijete i kao svaka druga osoba.

Područje razvojnog stadija obilježeno je procjenom života po utilitističkim kriterijima kliničke kvalitete života i ekonomskih jednačina zdravstvenog menadžmenta vođenog *cost-benefit* logikom ulaganja u zdravstvenu asistenciju. Ljudski život podvrgava se raznim proizvoljnim znanstvenim eksperimentima istraživalačke znatiželje i pred/kliničkim istraživanjima, izostavljajući dobro informirani pristanak rastumačen kolateralnim nuspojavama, sekundarnim oštećenjima i ostalim manipulacijama koje se kose s punim poštivanjem ljudskog dostojanstva. Prisutno je i trgovanje ljudskim organima, alterirajuća upotreba *cyborg* biomedicine, medicinskih asamblera i ostalih umjetnih organa, kao i eksperimentalna nanotehnologija.

Dostignuća savremene znanosti treba cijeniti ako su čovjekovo pomagalo u promoviranju njegova cjelovitog razvoja i za opću korist ljudskog napretka. No, znanost i tehnika također zahtijevaju po svome unutrašnjem smislu bezuvjetno poštivanje temeljnih mjerila čudorednosti, posebno s obzirom na ljudski život i njegove početke. Ti su kriteriji: poštivanje, odbrana i promoviranje čovjeka, ponajviše njegova temeljnog prava na život, te njegova dostojanstva kao osobe obdarene duhovnom dušom.

S obzirom na tehnološku znanost, moramo zaključiti:

1. ako ona služi u dijagnostičke svrhe, onda je ona dozvoljena na svim živim bićima, pa čak i na čovjeku;
2. ako služi u terapijske svrhe, opet je biotehnologija dozvoljena, jer joj je osnovni cilj da liječi i da popravlja;
3. ako služi alterativnom cilju, tj. potpunoj izmjeni prirodnog procesa, stvaranju dosad nepoznatih sekvenci, umetanju tehničkih i kiborgizirajućih elemenata u ljudsku narav kako bi se samo znatno unaprijedio čovjekov prirodni razvoj, treba odlučno biti protiv takvih zahvata.¹⁴

¹⁴ Za detaljniji bio/etički pristup ovom području vidjeti: A. Borovečki – Z. Lacković (ur.), *Odgovorno ponašanje u znanosti. Odabrani međunarodni i hrvatski dokumenti*, Medicinska naklada, Zagreb, 2010; Preporuka Vijeća Evrope o upotrebi ljudskih embrija i fetusa u

Istraživanja i eksperiment s ljudskim bićem ne mogu opravdati činove koji su po sebi suprotni dostojanstvu osobe.

Područje života u terminalnoj fazi označeno je tehnološkom kontrolom održavanja na životu, terapijske upornosti (otvorenih pitanja ne/razmjernih sredstava), neostvarivog palijativnog liječenja i hospicijske njege, diskutabilnog utvrđivanja smrti, komercijalne preprodaje i presađivanja organa, eutanazije, distanazije, mistanazije, pravnog postojanja bioloških oporuka anticipirane i samodeterminirane smrti... i brojnih ostalih intervenata.

Medicinski kodeksi, etičke deklaracije i crkveno učiteljstvo, združeno, od davnina osuđuju sve postupke eutanazije kao dekriminalizirano i samilosno ubijanje iz milosrđa i osporavaju pravo čovjeka na samovoljno gospodarenje nad životom.

Katolička crkva zauzima beskompromisan stav o poštivanju ljudskog života koja u deklaraciji o eutanaziji Svete kongregacije za nauk vjere, izričito navodi: "Trebalo sa svom odlučnošću izjaviti da niko ne može nikoga ovlastiti da zada smrt nekom nevinom ljudskom biću, bilo da se radi o zametku ili embriju, djetetu ili odraslom, starcu, neizlječivom bolesniku ili nekome koji je u agoniji. Niko ne može tražiti taj ubojnički postupak ni za sebe ni za drugoga koji je povjeren njegovoj brizi. Nijedna vlast ne može to zakonito nametnuti ili dopustiti. Radi se o kršenju božanskog zakona, o povredi dostojanstva ljudske osobe, o zločinu protiv života, o atentatu na ljudski rod."

Potrebno je raskrinkati eutanaziju kao samilosno ubijanje iz milosrđa, jer se smatra nedostojnom čovjekova dostojanstva. Drugi razlog njena neprihvatanja leži u težnji da sami smijemo manipulirati početkom i krajem života. Treći problem eutanazije proistječe iz ekonomičnosti modernog mentaliteta koji nastoji iz čisto utilitarističkih pobuda odbaciti živote koji više "nisu vrijedni življenja."

Isto je tako za osudu ekonomičnost modernog mentaliteta koji nastoji iz čisto utilitarističkih pobuda, biotehnološkom / medicinskom uskraćenošću, odbaciti živote koji po njihovoj procjeni: više nisu vrijedni življenja.

---

dijagnostičke, terapijske, znanstvene, industrijske i komercijalne svrhe 1986/1046; L. Tomašević, "Bioetički izazovi. Izazovi globalne bioetike i biotehnologije", u: *Bogoslovska Smotra* 2 (2006), str. 395–415; V. Valjan, *Bioetika*, Svjetlo Riječi, Sarajevo-Zagreb, 2004.

Uprkos raznim zahtjevima “prava na izbor” ili na “dostojanstvenu smrt”, uvijek ostaje jasan imperativ da svaki život, a napose onaj bolešću izmučenijim, moramo pokušati osmisliti i podržati humanom naklonošću i palijativnim pristupom. Jedino će oni uspjeti ostvariti dostojanstvenost umiranja. Pravo sažaljenje doista čini čovjeka solidarnim s patnjom drugoga; ne ubija se onaj čija se patnja ne može podnijeti.

Jasno je da se i od strane brojnih medicinskih, zdravstvenih i znanstvenih disciplina, kao i od strane Crkve potiču ohrabrenja biomedicinskih istraživanja koja idu za tim da se smanji ljudska patnja i umanjuje pojava bolesti, ali taj imperativ mora biti pod uvjetom da budu u službi osobe, njezinih neotuđivih prava, njezina pravog i cjelovitog dobra u skladu s općim ljudskim dobrom.

Zbog tih razloga, osjeća se potreba etičke prosudbe, kako bi se očuvalo dostojanstvo i svetost ljudskog života u svim njegovim razvojnim stadijima. Sve je to izazov integrativnoj bioetici da proučava biomedicinske dileme i donosi normativne sudove o njima.

Budući da su sva ova nabrojena dostignuća istovremeno fascinirajuća i zastrašujuća, zahtijevaju svoja ograničenja, ukoliko nadilaze temeljne vrijednosti koje se moraju poštivati u promoviranju i odbrani svakog ljudskog života. I upravo je to moralna zadaća integrativne bioetike!

Bioetička nadležnost

Budući da mnoge navedene biomedicinske tehnike i zahvati kontrole ljudskog života često graniče s moralno-etičkom dozvoljenošću, javlja se potreba uspostave nadležnosti koja bi disciplinski uspjela nadvisiti medicinsku etiku i teološki moral, odnosno znala primijeniti etiku u određenim medicinsko-moralnim dilemama, nastalima zbog novih tehnika koje su čovjeku dale ogromnu moć.

Iz užih bioetičkih krugova primjećuje se prosuđivanje fatalne slabosti morala i etike da zaštite ljudski život u rapidnom napretku pomahnitale znanosti bez etičkih ograničenja. Ako oni normativno pak i postoje, u savremenom pluralističkom vrednosnom društvu razilažećih misaonih pozicija, one ne vrijede kao univerzalno i/li nominalno pravilo zbog interpretativnih razlika u čovjekovu moralnom prosuđivanju i djelovanju, te podliježu proizvoljnosti u rješavanju rubnih slučajeva koji se nastoje ravnati principom pragmatizma i fleksibilnog konsenzusa.

Zbog svih gore napomenutih negativnih i neželjenih učinaka na polju prirodnih znanosti, kao i problema povezanih s opasnostima samo/uništenja, nesavladivih posljedica neodgovornog biomedicinskog napretka, javlja se potreba bioetike.

U simbiozi sastavnica tog termina: *bios* (život) i *ethos* (etika ili moral), upućuje nas na moralno razmišljanje o životu i o svim njegovim faktorima. I definira se kao “interdisciplinarna znanost koja ravna ljudskim ponašanjem na području života i zdravlja u svjetlu moralnih racionalnih vrijednosti i načela, kao i njihova pravnog i društvenog normiranja”. Stoga je bioetiku potrebnu integrirati s tradicionalnom medicinskom etikom, personalističkom filozofijom, teološkom antropologijom i biopravom, budući da bioetika i pokušava osvjetliti ili riješiti određene etičke dileme nastale u biomedicinskoj znanosti, polazeći od već postojećih moralno-etičkih normativa elaboriranih unutar filozofije etike i specijalnih moralno-teoloških traktata.

Filozofija kao humanistička znanstvena disciplina preuzima zadaću stvaranja “novog moralnog orijentiranja” u sagledanju i rješavanju posljedica znanstveno-tehnološkog napretka u medicini.¹⁵

Katolički moral svojim normativnim zahtjevima ističe na poseban način apsolutnu vrijednost i nepovredivost ljudskoga bića konceptima dostojanstva koje proizlazi iz svetosti i transcendentalnosti svakog ljudskog života.

Katekizam katoličke Crkve¹⁶ navodi da “znanost i tehnika po vlastitom unutrašnjem značenju zahtijevaju bezuvjetno poštovanje osnovnih mjerila ćudoređa; moraju služiti ljudskoj osobi, njezinim neotuđivim pravima, njezinu istinskom i cjelovitom dobru”. “Istraživanja i pokusi s ljudskim bićem ne mogu opravdati čine koji su po sebi suprotni dostojanstvu osobe i moralnom zakonu”. To znači da moraju biti vođeni etičkim načelima i zajedničkim vrijednostima koje će im određivati domene razvoja i ograničenja.

Na teologiji i filozofiji stoji zadatak da reflektiraju o etičkim principima; na medicinskoj je struci da pronade način da primijeni neosporne principe u svakodnevnoj praksi; sociologiji je povjereno da posmatra stilove života i vrednosne tendencije, a na biopravu je uloga

¹⁵ Up. A. Čović, *Etika i bioetika*, Pergamena, Zagreb, 2004, str. 16.

¹⁶ Hrvatska biskupska konferencija – Libreria Editrice Vaticana (za upotrebu prijevoda na hrvatskom jeziku), *Katekizam Katoličke Crkve*, Glas Koncila, Zagreb, 1994.

da normativno i jurisprudencijski zaštititi temeljna ljudska prava izložena potencijalnim manipulacijama u biomedicinskim naprecima.

U namjeri da se svi ti elementi disciplinski objedine, nastaje integrativna vizija bioetike. Njen je cilj da “promovira tolerantan i otvoren dijalog znanstvenih i van-znanstvenih perspektiva, te da teži k uspostavi orijentacijskog znanja kao preduvjeta bioetičkog odlučivanja”.¹⁷

Tako zacrtana misija bioetike ima zahtjevne i teške zadatke u savremenim okolnostima biomedicinskih postignuća u kojima se odvija. Pred takvom napasti odgovornost svih nas danas je silno porasla i treba iznalaziti svoje najdublje nadahnuće i svoju najsnažniju potporu u unutarnjoj i nezamjenjivoj bioetičkoj dimenziji, našoj savjesti, prema kojoj se zahtijeva zalaganje za apsolutno poštivanje ljudskog života.

Čovjek se mora dokazati kako je sposoban identificirati vrijednosti, te treba pronaći pravu mjeru svoga djelovanja, poznajući norme i zakonitosti, te ih uspjjeti primijeniti u svom svakodnevnom profesionalnom radu, orijentirajući se prema bio/etičkim izborima. Ispravno razvijena savjest uputit će sva zanimanja na području *biosa* i *ethosa* da izvršavaju činode: profesionalno ispravne, te moralno-bioetički dobre.

Zaključak

Današnji biomedicinski napredak sa sobom donosi i mogućnost razvoja raznih manipulativnih tehnika koje su u mogućnosti od bioetički dezorijentiranog društva biti čak i pravno afirmirane.

U mentalitetu pluralističkog društva kojem pripadamo susreću se različiti svjetonazori, ideologije i usmjerenja u kojem nemaju svi ljudi ista moralna usmjerenja niti prihvaćaju iste moralne zasade o poštivanju i zaštiti ljudskog života i njegovih vrijednosti.

U duhu liberalizma, vrijednosnog relativizma, individualizma, utilitarizma, praktičnog agnosticizma i ateizma, nužno nailazimo na radikalno razilaženje o shvaćanju čovjeka kao i opasnu krizu moralnog osjećanja sve nesposobnijeg razlikovanja dobra i zla, čak i kad je u pitanju *temeljno pravo na život*.

Uporedo s porastom znanstvenih postignuća i galopirajućih moćnih napredaka, te biomedicinskih dilema koje one sa sobom donose, zahtijevaju se isto tako nova promišljanja i nova bioetička pre/vrednovanja moralne odgovornosti.

¹⁷ I. Rinčić, *Europska bioetika: ideje i institucije*, Pergamena, Zagreb, 2011, str. 202.

Ona najjasnije dolazi do izražaja u simbiozi filozofije, teologije, bioprava, medicinske etike i deontologije, kojima je moguće ostvariti nove moralne kriterije koji će biti u stanju ukazati i očuvati apsolutnu vrijednost, nepovredivost i dostojanstvo ljudskog života pred svim izazovima koji se nameću savremenoj biomedicini.

U toj integrativnoj viziji bioetike možemo ponovno izgraditi svijest inspiriranu vrijednošću života i istovremeno vratiti sjaj tradicionalne medicine, shvaćene kao *ars sacra*.

Literatura

- Borovečki, A. – Lacković, Z. (ur.), *Odgovorno ponašanje u znanosti. Odabrani međunarodni i hrvatski dokumenti*, Medicinska naklada, Zagreb, 2010.
- Canki-Klain, N., “Napredak genetike i etika”, u: *Izazovi bioetike*, Hrvatsko filozofsko društvo, Pergamena, Zagreb, 2000, str. 253–265.
- Celab, *Unesco i Bioetika. Zbirka osnovnih dokumenata*, Međunarodna deklaracija o ljudskim genetskim podacima (2003), str. 9–20; dostupno na: http://web.ceu.hu/celab/unesco_hr2.pdf
- Colonnello, P. – Gallinaro, R. – Giustiniani, P., *Lalbero della vita. Biotecnologie tra fede e scienze*, Biblioteca Teologica Napoletana, Napoli, 2002.
- Čović, A., *Etika i bioetika*, Pergamena, Zagreb, 2004.
- Gosić, N., *Bioetičke perspektive*, Pergamena, Zagreb, 2011.
- Grbac, J., “Moralne dileme genetskog istraživanja”, u: *Istarska Danica* (2000), str. 52–57.
- Hrvatska biskupska konferencija – Libreria Editrice Vaticana (za upotrebu prijevoda na hrvatskom jeziku), *Katekizam Katoličke Crkve*, Glas Koncila, Zagreb, 1994.
- Hrvatska Biskupska Konferencija. Vijeće za Obitelj, Volarić-Mršić, A. (ur.), *Status ljudskog embrija*, Centar za bioetiku, FTI DI, Zagreb, 2001.
- Ivan Pavao II, *Evangelium vitae – Evandjelje života. Enciklika o vrijednosti i nepovredivosti ljudskog života*, Kršćanska Sadašnjost, Dokumenti 103, Zagreb, 1995.
- Kešina, I., “Genetika i genetičko inženjerstvo – povijest, šanse i opasnosti”, u: *Crkva u Svijetu* 35 (2000) br. 1, str. 6–29.
- Kongregacija za Nauk Vjere, *Donum vitae – Dar života. Naputak o poštivanju ljudskog života u nastanku i o dostojanstvu rađanja*, Kršćanska Sadašnjost, Dokumenti 88, Zagreb, 1987.
- Kongregacija Za Nauk Vjere, *Dignitas Personae. Naputak o nekim bioetičkim pitanjima*, Kršćanska Sadašnjost, Dokumenti 154, Zagreb, 2009.
- Kešina, I., *Čovjek između prokreacije i proizvodnje. Kršćanska etika ljudskog rađanja*, CUS, Split, 2008.
- Matulić, T., “Bioetika i genetika. Medicinska praksa između eugenike i jatrogene bolesti”, u: *Bogoslovska Smotra* 1 (2005), 75, str. 185–211.

- Matulić, T., *Život u ljudskim rukama*, Nova biotehnologija i biotehnološko revolucioniranje života, *Glas Koncila*, Zagreb, 2006, str. 195–249.
- Nikodem, K., “Ljudsko-konačna granica. Biotehnologija (ra)stvaranja i dolazak poslije-ljudskog”, u: *Filozofska Istraživanja* 28 (2008), 1, str. 209–221.
- Pažin, I. – Vuletić, S., “Spolnost unutar promišljanja o identitetu kršćanske obitelji. Moralno teološke i pastoralno katehetske odrednice na temelju projekta ‘Kršćanski identitet i kvaliteta bračnog i obiteljskog života’”, u: *Crkva u Svijetu* 46 (2011), 1, str. 31–58.
- Pozaić, V., “Etika u genetici”, u: A. Švajger (ur.), *Medicinska etika*, MF, Zagreb, 1996, str. 103–107.
- Pozaić, V., *Život prije rođenja. Etičko-moralni vidici*, FTI, Zagreb, 1990.
- Rinčić, I., *Europska bioetika: ideje i institucije*, Pergamena, Zagreb, 2011.
- Rinčić-Lerga, I., *Bioetika i odgovornost u genetici*, Pergamena, Rijeka, 2007.
- Švajger, A., *Spisi medicinske etike*, Centar za Bioetiku, Zagreb, 2004.
- Tomašević, L., “Bioetički izazovi. Izazovi globalne bioetike i biotehnologije”, u: *Bogoslov-ska Smotra* 2 (2006), str. 395–415.
- UNESCO, *Opća deklaracija o ljudskom genomu i ljudskim pravima* (1997)
- Valjan, V., *Bioetika*, Svjetlo Riječi, Sarajevo-Zagreb, 2004.
- Vuletić, S., “Ne/odgovornost za začeti život u liberalnim i proabortivnim sub/kulturalnim društvenim okolnostima”, u: *Obnovljeni Život* 2 (2011), 66, str. 151–171.
- Vuletić, S., “Problem neplodnosti i moralni izazovi biomedicinskih zahvata u ljudsko rađanje”, *Uz rezultate znanstveno-istraživačkog projekta ‘Kršćanski identitet i kvaliteta bračnog i obiteljskog života’*, u: *Diacovensia* 27 (2010), 3, str. 587–616.
- Vuletić, S., “Interna moralnost biomedicine. Kroz njenu anamnezu i rehabilitacijski imperativ”, u: I. Džinić – I. Raguž (ur.), *Zbornik radova, Iščekivati i požurivati dolazak dana Božjega*, Biblioteka Diacovensia, Gradska tiskara Osijek, Đakovo, 2009, str. 603–621.
- Vuletić, S., “Kršćanska koncepcija regulacije bračnih sjedinjenja pod imperativom ‘odgovornog roditeljstva’”, u: *Nova Prisutnost* 8 (2010), 3, str. 371–392.
- Zergollern Čupak, Lj., “Eugenika-genetika-bioetika”, u: A. Čović – N. Gosić – L. Tomašević (ur.), *Od nove medicinske etike do integrativne bioetike*, Pergamena, Zagreb, 2009, str. 171–183.

Moral-bioethical evaluation of modern biomedical achievements

Summary

Using its advanced biomedical achievements modern medicine has significantly increased the quality of living, human health and lifespan. Thanks to that, it has a prominent and respectable role in modern human lives.

But, modern biomedicine is not limited anymore to use its traditional focus to aid human lives in moments of their existential woe and pain, but tries to completely master human lives, from the prenatal stage, genetic programming and biotechnological sustainability.

Thanks to scientific-technological integration of biomedical sciences, one is offered a complete possibility of control of creation of human lives on all their levels: the birth, development and dying, thus offering space for potential scientific-research manipulations and trying to bring to life “the myth of medical immortality”.

Therefore, this article deals with most general morally-ethically questionable interventions of modern biomedicine in the fields of human procreation, genetics, embryonic stage, life development stages, as well as, the life in the terminal phase.

All these biomedical achievements are also fascinating and scary at the same time, so they require their limitations, if they overcome basic moral, bioethical and humane values that need respect.

In the symbiosis of moral and biomedicine, philosophy and bio-law, theological-ethical principles and medical deontology, it is necessary to set new bioethical criteria that will be able to point out to and preserve absolute value, inviolability and dignity of the human life before all challenges set before modern biomedicine. Only in such an integrative bioethical union does biomedicine have a chance to survive in its traditional comprehension, understood as *ars sacra*.

Key words: moral, bioethics, biomedical progress